

Momčad Građanskog 1932. (Hrvatski športski muzej)

100 GODINA GRAĐANSKOG

Prvi hrvatski građanski športski klub ili samo Građanski, ove godine obilježio bi stogodišnjicu postojanja, da vlasti nove komunističke Jugoslavije nisu dekretom 1945. ukinule sva tri zagrebačka nogometna kluba koja su djelovala u prvoj polovici prošlog stoljeća. HAŠK, Concordia i osobito Građanski dominirali su između dva svjetska rata nogometom u prvenstvima Kraljevine Jugoslavije, osvojivši osam naslova prvaka, od čega je sam Građanski osvojio pet (među njima je i naslov u zadnjem prvenstvu odigranom 1940. godine).

Od spomenuta tri velika kluba, najmlađi među njima Građanski, osnovan 26. travnja 1911. godine, vrlo brzo je postao najpopularnijim, a kasnije i najuspješnijim zagrebačkim i hrvatskim nogometnim klubom.

Protiv mađarona do Građanskog

HŠK Građanski svoju popularnost, kako to primjećuje nogometni trener, djelatnik i kroničar Bogdan Cuvaj, imao je zahvaliti širokoj bazi, jer su iza njega stajali građani grada Zagreba počevši od običnih radnika do intelektualaca, iz čega će proizići i popularni naziv Purgeri. U to vrijeme u Zagrebu su ozbiljno djelovala još samo dva kluba koji su se, za razliku od Građanskog, oslanjali na užu bazu, jer je HAŠK (osnovan 1903.) bio klub akademičara, odnosno studenata, a Concordia (osnovana 1906.) je nastala kao klub srednjoškolaca. Treba spomenuti da se dvije godine ranije raspao Prvi nogometni športski klub (PNIŠK, osnovan 1903.) i čije su pristalice, igrači i djelatnici stali uz novi klub.

Građanski je osnovan u vrlo turbulentnim povijesnim

uvjetima borbe protiv mađarizacije, koja je kulminirala Željezničkim pragmatikama iz 1907., godine, a kojima je Budimpešta željela provesti mađarizaciju na željeznica- ma u Hrvatskoj i Slavoniji. Sve jači politički stisak imalo je upliva i u športu pa su tako, kako bi se ojačala mađar- ska zajednica u Zagrebu i njihove veze s Budimpeštom, mađaronske vlasti pokrenule inicijativu za osnivanjem mađarskog nogometnog kluba. Akcijom brojnih domo- ljuba i nogometnih zalju- bljenika to je spriječeno i

umjesto osnivanja mađar- skog kluba u travnju 1911. osnovan je HŠK Građanski. Zanimljivo je da je samo tjedan dana ranije u Zagre- bu, u uzvratnom posjetu, gostovala reprezentacija Češke, čiji domaćin je bio HAŠK, koji je u dva navrata izgubio protiv tada još no- gometno nadmoćnih Čeha. U takvoj jednoj nogomet- noj atmosferi osnovan je Građanski za čijeg je prvog predsjednika izabran An- drija Mutafelija, trgovac šesirima i nekadašnji član ugaslog PNIŠK-a. Uz po- mne prethodne pripreme i brojne sastanke, osnivačka skupština novog kluba održana je 26. travnja u tadašnjoj Budjevojačkoj restauraciji u zgradi Prve hrvatske štedionice na uglu Cvjetnog trga i Bogovi- ćeve.

Osim predsjednika Mutefelije, prvu upravu Građanskog činili su još potpredsjednik Krunoslav Pa- vić, tajnik Hinko Seyfert, blagajnik Stjepan Stary, oružar Rudolf Rožić i odbornici Aleksandar Klakočer, dr Josip Reberski, Hinko Würth i Ivan Todt. Igrači novog kluba počeli su se okupljati na igralištu na Tuškancu, a boja dresova bila je narančasta s žutim ovratnicima. Kasnije će nositi prugaste dresove plavo-žute boje, a na koncu je plava boja postala prepoznatljivi znak kluba.

Pobjeda nad Barcelonom

Prvu utakmicu Građanski je odigrao 21. svibnja na igralištu iza današnjeg muzeja Mimara na popularnoj „Elipsi“ i tom prilikom su izgubili od rezervne momčadi HAŠK-a 5-1. Tih prvih godina Građanski je sudjelovao i u prvenstvima Hrvatske i Slavonije, ali su ona naprasno završavana zbog neprestanih trzavica i sukoba među klubovima.

Tekst: IVICA BULJAN

HŠK Građanski svoju popularnost, kako to primjećuje nogometni trener, djelatnik i kroničar Bogdan Cuvaj, imao je zahvaliti širokoj bazi, jer su iza njega stajali građani grada Zagreba počevši od običnih radnika do intelektualaca, iz čega će proizići i naziv - Purgeri.

Početkom Prvog svjetskog rata zamiru športske aktiv- nosti, a nogomet će se tijekom iduće četiri godine igrati jedino u organizaciji Odbora za priređivanje športskih utakmica u korist Crvenog križa. Igrači Građanskog iz tog pionirskog razdoblja bili su između ostalih: Ivo Granitz, Hugo Kinert, Franjo Žolf, Dragutin Vrđuka, Jaroslav Schiffer, Dragutin Vrbanić, Đuro Muck i drugi, od kojih će neki za klub nastupati i nakon rata.

U poslijeratnom obnavljanju rada Građanskog, posebno se istaknuo bivši igrač PNIŠK-a i HAŠK-a Artur Weintraub, koji će postati i prvi poslijeratni pred- sjednik kluba. Građanski već u tom kratkom razdoblju u nekoli- ko navrata pobjeđuje u prijatelj- skim ogledima HAŠK i polako preuzima primat u zagrebačkom nogometu.

U tom usponu kluba, uprava pokušava osigurati što kvalitetniji rad s igračima te dovodi strane trenere, a među prvima počet- kom lipnja 1919. dolazi Austri- janc Karl Heinlein. Klub će do kraja trenirati isključivo stranci počevši od Engleza Arthura Gaskella, koji je donio prvi na- slov prvaka. Slijedio je njegov suнародnjak James Donelly, pa Austrijanac Josef Brandstatter, zatim ponovo Englez Richard Dombi, te Mađar Imre Poszonyi (dva puta prvak), Gijury Mol- nar, Robert Haftl, Otto Ringer i legendarni Martin Bukovi.

Agilna uprava također je od samih početaka vodila računa i o igračkim pojačanjima te je

u klub dovela prvog pravog profesionalca, bivšeg igrača bečkog Rapida Rudija Rupeca, koji je rođen u Grubiš- nom Polju. U tom razdoblju Građanski daje najveći broj reprezentativaca, a u utakmici protiv Švedske u ožujku 1921. čak deset reprezentativaca Kraljevine SHS dolazilo je iz Građanskog, a jedanaesti je bio iz Concordie.

Naravno, u takvoj atmosferi neizbježni su i prvi pravi uspjesi na športskom polju, pa tako na turneji u travnju 1923. po Španjolskoj Građanski usred Barcelone, pred 25 tisuća gledatelja, pobjeđuje istoimenu slavnu katalonsku momčad sa 1-0. Klub je te 1923. istodobno osvojio i prvo odigrano prvenstvo tadašnje države Kraljevine SHS, što će ponoviti i tri godine kasnije 1926. godine.

Među nositeljima igre slavne prve šampionske gene- racije Purgera isticali su se golmani, već spomenuti Dra- gutin Vrđuka i njegov nasljednik Maks Mihelčić, zatim Emil Perška, Slavin Cindrić, Dragutin Babić, Rudolf

Martin Bukovi, trener Građanskog (Hrvatski športski muzej)

igrao u Maksimiru i Concordije u Tratinskoj.

No, i na to se nije dugo čekalo, pa je novi stadion najpopularnijeg zagrebačkog kluba na Koturaškoj cesti, inače djelo arhitekta Đure Kastla, otvoreno 19. listopada 1924., čemu je nazočio i sam vrh tadašnje političke elite na čelu sa Stjepanom Radićem. Nažalost, stadion će u idućem razdoblju biti omča oko vrata i stalna prijetnja opstanku Građanskog. Klub se naime za izgradnju stadiona neumjereno zadužio i taj problem ostat će sve do 1937. godine kada je konačno riješen i kada je Konzorcij, koji je gradio stadion, isplaćen u potpunosti.

Ukinut na vrhuncu moći

Do kraja dvadesetih klub će osvojiti još jedan naslov prvaka države (1928.), a onda će upasti u duboku krizu u kojoj mu je prijetilo i ukidanje. Naime, krajem dvadesetih i početkom tridesetih dolazi do sukoba dviju struja u klubu: tzv. mladih i starih. Šampionska generacija bila je na zalasku, a novi igrači još nisu sazreli i stasali što je rezultiralo lošim rezultatima i porazima u susretima s najvećim rivalima HAŠK-om, Concordijom, BSK-om Hajdukom i Jugoslavijom. U jednom trenutku nezadovoljnici, odnosno grupa koja je nazvana „stari“ osnovali su potkraj 1929., novi klub pod nazivom Zagrebački Građanski Sportski klub 1911., koji neće zaživjeti i već 1930. se briše iz članstva zagrebačkog podsaveza.

Istodobno traje i problem oko isplata za stadion, pa je Sudbeni stol, kao stečajni sud u Zagrebu, otvorio i stečaj nad imovinom Građanskog. Međutim, uprava je postigla sporazum sa Konzorcijem, a stečajni postupak je odgođen. Spasonosna stvar za klub dogodila se izborom novog Upravnog odbora tijekom 1931. godine

Rupeć, Rudolf Hitrec, Gustav Remec, Dragutin Vragović, Franjo Mantler, Jaroslav Šifer i drugi. Građanski je dakle u tim trenucima uspona i odličnih rezultata početkom dvadesetih godina imao kvalitetno riješeno pitanje struke i igračkog kadra, ali je za konačno zaokruženje cjeline bila potrebna i izgradnja vlastitog stadiona, budući da Purgeri nisu imali svoje igralište za razliku od glavnih rivala HAŠK-a koji je

na čelu s predsjednikom Vladimirom Weillerom, koji se uspijeva nagoditi sa Konzorcijem oko povoljnije otplate dugova. Tada su udareni i temelji novom velikom razdoblju kluba, koji će do kraja tridesetih osvojiti dva naslova prvaka države, a uspjeh će u Zagrebu pobijediti i veliki Liverpool čak s 5-1 te odlično odigrati na turneji po Engleskoj 1936. godine. Građanski i u tom razdoblju daje veliki broj reprezentativaca. Glaser, Urch, Hugl, Šipoš, Kokotović, Lešnik, Jazbinšek, Lechner, Pleše, Đanić, Belošević, Cimermančić, Živković, Antolković, Brozović, Wöfl i drugi, sve do 1945., postizati će odlične rezultate pa i u ratnom razdoblju kada su osvojili jedno prvenstvo NDH-a i igrali odlične utakmice zajedno sa protivnicima koji su u u tom vihoru rata bar na trenutak pokušavali stvoriti privid normalnog življenja uz, kako se to uvriježilo kazati, najvažniju sporrednu stvar na svijetu: nogomet.

Ta generacija igrača Građanskog, a i onih mladih koji su dolazili poput Bobeka, bili su garancija velikih nogometnih postignuća. Nažalost HŠK Građanski, reklo bi se na vrhuncu moći, ukinut je 4. lipnja 1945. dekretom koji je donio novopostavljeni ministar narodnog zdravlja Aleksandar Koharević, a to se odnosilo i ne sve druge klubove i športska društva koja su bila aktivna za vrijeme NDH. Arhiva kluba uglavnom je nestala, kao i trofeji i pokali koji su razgrađeni, i kako su govorili neki svjedoci, dijeljeni na utakmicama i turnirima na kojima su igrali uglavnom predstavnici pojedinih vojnih jedinica Jugoslavenske armije.

Najveći dio još aktivnih igrača i djelatnika kluba priključio se novoosnovanom Dinamu, koji je svoje prve utakmice i igrao na igralištu Građanskog na Koturaškoj cesti.

Andrija Mutafelija, prvi predsjednik Građanskog, (Hrvatski športski muzej)

Literatura:

- Bogdan Cuvaj, Prvi hrvatski građanski športski klub u Zagrebu 1911.-1915., Povijest sporta, Zagreb, br. 25, 1976;
 Bogdan Cuvaj, Prvi hrvatski građanski športski klub u Zagrebu 1915.-1932., Povijest sporta, Zagreb, br. 46, 1981;
 Bogdan Cuvaj, Prvi hrvatski građanski športski klub u Zagrebu, Povijest sporta, Zagreb, br. 48, 1981.
 Bogdan Cuvaj, Prvi nogometni i športski klub PNIŠK u Zagrebu, Povijest sporta, Zagreb, br. 24, 1975.
 Uredio Franjo Frntić, Sto godina nogometa u Hrvatskoj 1880.-1980., Uredio Zagreb, 1980.
 Fredi Kramer, Monografija Croatia – nogometni klub, 1999., Zagreb.
 Nogometni leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2004.